

FESTIVAL: PORDENONE '91

MELODEMILLE

Legenda pravi, da je bil prvi film, ki so ga posneli na sončnem obrežju Kalifornije, **Indijankin soprog (The Squaw Man)** leta 1914. Danes, več kot osem desetletij pozneje, so se filmski arheologi lotili izkopavanja v puščavi, kjer pod peskom iščejo zasute kulise **Desetih božjih zapovedi (The Ten Commandments)**, 1923), medtem ko dihalne nostalgije razkriva žanrske izlete starih mojstrov. Letošnji Dnevni nemega filma v Pordenonu so bili posvečeni Cecilu B. DeMillu, človeku, ki mu gresta dva velika naziva — »stvaritelj Hollywooda« in »izumitelj obrazca popularnega hollywoodskega filma«. Pri njem se spričo dopadljivih tem, mentalitete, ki je blizu navadnemu gledalcu, pa tudi skoz pazljivo doziranje nadihe domišljije in sanje o lepšem življenju razodeva geneza formule tipičnega hollywoodskega produkta kot enega izmed največjih umetniško-socioloških fenomenov v 20. stoletju. Neizbežna sestavina svojevrstne tematske Pandorine skrinjice v DeMillovem opusu je ne glede na žanr vedno ljubezen, saj je režiser pravočasno do-

jel pomen čustvenega aspekta recepcije filmskega dela kot tistega, ki je najprimernejši za pravo komunikacijo z umetnostjo. Poleg tega pa so sladkobno optimističen slog, zaplet in ikonografija njegovih melodram tudi prispevek k eni izmed možnih razlag etimologije tega žanra: Melo, meli je francoski izraz za sladko, lepljivo breskev in nekaj podobnega njenemu okusu ostane v dušah in spominu gledalcev po spremljanju ljubezenskih zgodb iz dvajsetih let. DeMillova dela so žanrsko nekonsistentna, a jih kljub temu lahko glede na vpadljivost melodramskega ozračja in linijo ljubezenskih zgodb razdelimo v nekaj skupin.

SPEKTAKLI

Primarni cilj razkošnih režiserjevih episkih pripovedi so gradiva za množice, obarvana z lahkotnim, didaktično podanim moralnim naukom, skoz katerega se afirmirajo tradicionalne vrednote ameriške družbe, za navrh poudarjene še z ganljivo junakovo čustvenostjo. Glamour in komercializem nahajamo v popreprošeni ekranizaciji **Carmen** (1915), pa tudi v dveh epopejah, v katerih so junakinje inkarnacija domoljubnega zanosu, kakršen je bil v letih svetovne vojne pač nujen: tako na primer

v **Amerikančici (The Little American)**, 1917), filmu, v katerem hollywoodska »girl with a curl« Mary Pickford ves čas maha s *star-spangled banner* in je corneillovsko razpeta med ljubezen do domovine in ljubezen do fanta onstran fronte; pa tudi v virajirani različici **Kralja kraljev (The King of Kings)**, 1927), kjer je temeljni motiv trpljenje oziroma žrtv za odkup, torej po definiciji ena izmed filozofsko-etičnih premis melodrame. Ljubezen do sočloveka in ljubezen do domovine, do človeštva, sta samo dve variaciji na isti občutek, ki preseva skoz ta žanr.

PARADIGMATSKI ZGLED

Paradigmatska stvaritev je **Prevara (The Cheat)**, 1915), saj so v njej vloge razdeljene po aktovskem modelu klasične francoske gledališke melodrame. Junakinja je lahkomišelná mondenka, ki je »misleč dobro napravila napako«; njen soprog je pripravljen vzeti krivdo nase in rešiti njeno čast, češ da je bila vključena v verige melodramskih nesporazumov; izsiljevalski podlež pa je strašljivi »slonokoščeni kralj« (ki ga igra Sessue Hayakawa). Osrednja zamisel o propadli ženski, ženski, ki pride na slab glas in zato propada, se dobesedno materializira v

žigosanju junakinje, *scène à faire* pa grehe seveda oprostí in je zrežirana na obveznem sodišču, kjer so se vsi navzoči voljni žrtvovati v imenu ljubezni do drugega.

ROMANTIČNO-KOMIČNA MELODRAMA

Ta filmska trilogija je narejena po obrazu *comedies of remarriages*, kakor so ga najzlahtneje prevzeli Stanley Cavell in avtorji kakor Howard Hawks — **Po sili dojilja (Bringing up Baby)**, 1938), George Cukor — **Adamovo rebro (Adam's Rib)**, 1949) in Leo McCarey — **Ta strašna resnica (That Awful Truth)**, 1937). To so zgodbe o ponovnih srečanjih, o spoznanjih, da je ta ali ona ljubezen neuničljiva, in o poroki dveh ljudi po precej komičnih situacijah, nesporazumih in obratih. DeMillova romantična komedija se z lahkotnim ironičnim odmikom in kritiko bogatih slojev *nouveaux riches* in z junakovimi infantilnostmi razodeva kot popolna melodramska variacija; je namreč *woman's film* v obeh pomenih (o ženskah in za ženske). **Zakaj zamenjati ženo (Why Change Your Wife)**, 1920) je verjetno režiserjev najosebnejši film. Gloria Swanson v njem igra puritansko soprogo, ki se odloči, da dobi novega

moža, zato na lepem vzklikne: »Naj bo brez rokavov, brez hrbtnega dela, pre-sojno — na robu dovoljenega.« **Ne menjaj soproga (Don't Change Your Husband)**, 1919) je moška različica na isto temo, v njej spremljamo dve poroki in dve ločitvi obenem. Zamenjani mož se po prihodu tretje osebe, katalizatorja latentne zakonske krize, in po začasní ločitvi vrne h kapriciozni ženi, tačas poročeni z drugim, in jo reši neprilike. Prvotna zveza se ohrani in je trdnjša in boljše kot kdaj koli poprej. Zapiranje tega motivičnega kroga in avtoparodičnost prepoznamo v filmu **Stare žene za nove (Old Wives for New)**, 1918), kjer se ena zakonska zveza razbije, na koncu pa smo priča četverni poroki. Skupna značilnost vseh omenjenih romantičnih komedij je emotivna geometrija večkotnika, ki ga poosebljajo dramaturški temelji iz mondenih krogov, z dolgočasne soproge in prezaposleni možje, kar nam je tako znano iz Lubitschevih ali Stroheimovih del. Potrdilo, da gre dejansko za melodramo, dobimo v podobi trpljenja in obžalovanja, ki se naseli v gledalcu, ko se zave, da bo konvencija happy-enda spoštovana, pa jo prejme z nasmeškom, kot zalogo za prihodnjo srečo pa srkne še malo junakinjinih

solza. Predlubitschevskega svobodnega izražanja ženske želje ne smemo brati kot prispevek k ženski emancipaciji, saj je srečen konec preformulacija patriarhalnega načela, po katerem je ženska srečna samo v zakonu.

RELIGIOZNI NAUK

Druge skupina melodram je bližja gledališkemu kanonu iz 19. stoletja, funkcionira pa po načelu Pepelke — po Golgoti pridemo do sreče, v gledalčevem primeru — do moralno-religioznega nauka. **Zlata priložnost (The Golden Chance)**, 1916), **Šepetajoči glasovi (The Whispering Chorus)**, 1918) sta ljubezenska vrtinca, ki se vrtila v novem družbenem okolju in soočita sofisticiranega princa in neciviliziranega revčka-pijančka, toplo srce propadlega dekleta in sebično igralko, zgubljeni raj in nedosegljivo prihodnost — kdaj pa kdaj je to prikazano morbidno in surovo; tako tudi v **Norčevem raju (Fool's Paradise)**, 1921) in **Brezbožnici (The Godless Girl)**, 1929).

UMETNINA

Krona opusa je **Adamovo rebro (Adam's Rib)**, 1924), pri katerem se vprašamo tudi to, ali je Cukorjev istonaslovljenec naključna ali namerna parafraza. Ta film je vsekakor zlitje slogovnega in tematskega eklekticizma, in to kar zadeva celoten DeMillov opus in žanrsko razvejanost. Osrednji zaplet obsega razširjeni ljubezenski zaplet — ženo, ki si želi zapustiti moža, hčer, ki se žrtvuje za mater, pragmatičnega moža, ki premaga evropskega rojalista — ljubezenski nesporazum feydojevskega tipa, poroka spričo reševanja ugleda, majhen poklon feminizmu (mož ženi verjame na besedo) in profesorja-izvedenca za fosile, s katerim se spomnimo dve desetletji mlajšega filma **Na silo dojilja**. Paradigmat-ska pripoved, ki je vkomponirana v **Adamovo rebro**, sega v kameno dobo ter tako tvori rodovno vzporednico dolgoletnega zakona in zaročenega para, ki jo še poudarja obvezna paralela Evropa/Amerika (v Ameriko se meša aristokratski olupek »propadle in dekadentne Evrope«, poosebljene v zmišljenih kneževinah Ruritaciji, Moraniji, Pomeraniji in Silvaniji, ter skuša zmotiti red navadne ameriške družine). Film je ostro ritmiziran, poln duhovitih pasaž in z visoko čustveno ljubezensko spletko ustvarja pravo umetnino. Melodrama, ta potomka romance, klišejske zgodbe o ljubezni in želji po boljšem življenju, se je pri DeMillu naravno vezala na duh prosperitetnih in demokratičnih dvajsetih let v Ameriki, ko denar brez ljubezni še ni bil pogoj za srečo, naklonjenost fatuma pa se je kazala skoz ljubezen, ki je edina omogočala vrnitev bogastva ali celo dobiček.

FAMOUS PLAYERS-LASKY, 1917 (CECIL B. DEMILLE, CHARLES SHOENBAUM, ALVYN WYCOFF) — BISON ARCHIVES

CECIL B. DEMILLE MED SNEMANJEM FILMA **ADAMOVO REBRO** (1923) S PAULINE GAREN IN CLAIRE WEST — BISON ARCHIVES

NORČEV RAJ (CECIL B. DEMILLE, 1921) — GEORGE EASTMAN HOUSE

